

ODEZWIJ SIĘ... A POWIEM
CI KIM JESTEŚ, CZYLI
O ŚRODOWISKOWYM
ZRÓŻNICOWANIU JĘZYKA W
LALCE B. PRUSA

TADEUSZ BANOWSKI
BEATA ZIELIŃSKA

SCENARIUSZ LEKCJI

Program nauczania języka polskiego dla szkoły branżowej II stopnia

opracowany w ramach projektu

„Tworzenie programów nauczania oraz scenariuszy lekcji i zajęć wchodzących w skład zestawów narzędzi edukacyjnych wspierających proces kształcenia ogólnego w zakresie kompetencji kluczowych uczniów niezbędnych do poruszania się na rynku pracy”

dofinansowanego ze środków Funduszy Europejskich w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, 2.10 Wysoka jakość systemu oświaty

Warszawa 2019

Redakcja merytoryczna – dr Jolanta Sawicka-Jurek

Recenzja merytoryczna – Dorota Dąbrowska

Bożena Święch

Katarzyna Szczepkowska-Szcześniak

Jadwiga Iwanowska

Redakcja językowa i korekta – Altix

Projekt graficzny i projekt okładki – Altix

Skład i redakcja techniczna – Altix

Warszawa 2019

Ośrodek Rozwoju Edukacji

Aleje Ujazdowskie 28

00-478 Warszawa

www.ore.edu.pl

Publikacja jest rozpowszechniana na zasadach wolnej licencji Creative Commons –
Użycie niekomercyjne 4.0 Polska (CC-BY-NC).

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.pl>

Temat lekcji

Odezwił się... a powiem ci kim jesteś, czyli o środowiskowym zróżnicowaniu języka w *Lalce* B. Prusa.

Klasa/czas trwania zajęć/lekcji

I/45 minut

Cele

Uczeń:

- wyszukuje wypowiedzi bohaterów reprezentujących różne środowiska;
- charakteryzuje różne odmiany języka;
- określa, czym jest gwara środowiskowa;
- wypisuje z tekstu zwroty i słowa właściwe dla danego środowiska;
- wyjaśnia znaczenie słów charakterystycznych dla grupy środowiskowej;
- sporządza tekst z użyciem słownictwa środowiskowego.

Metody/Techniki/Formy pracy

- praca z tekstem literackim;
- pogładowa;
- praca w grupach;
- praca zespołowa;
- burza mózgów.

Środki dydaktyczne

- Lalka Bolesława Prusa
- Słownik języka polskiego
- Słownik wyrazów obcych.

Opis przebiegu lekcji

Temat należy przeprowadzić po omówieniu charakterystyki społeczeństwa w *Lalce* Prusa.

Część wstępna

Nauczyciel wyjaśnia, czym różni się pojęcie stylu od języka. Uczniowie na podstawie słownika języka polskiego definiują terminy. Doprecyzowują swoje wypowiedzi. Nauczyciel informuje, że na język narodowy ma wpływ nadawca, jego pochodzenie/środowisko i miejsce zamieszkania/terytorium, stąd podział na odmianę środowiskową/zawodową oraz terytorialną, czyli dialekty i gwary.

Część właściwa

Nauczyciel prosi, aby uczniowie przypomnieli, jakie grupy społeczne w *Lalce* zostały omówione na poprzedniej lekcji. Dzieli klasę na grupy i przydziela zadania:

Grupa I – wyszukaj w Lalce wypowiedzi Księcia. Przypomnij środowisko, z którego pochodzi, wypisz charakterystyczne zwroty i słowa i wskaż cechy gwary środowiskowej.

Grupa II – wyszukaj w Lalce wypowiedzi Jana Mincla. Przypomnij środowisko, z którego pochodzi, wypisz charakterystyczne zwroty i słowa i wskaż cechy gwary środowiskowej.

Grupa III – wyszukaj w Lalce wypowiedzi Szlaugbauma. Przypomnij środowisko, z którego pochodzi, wypisz charakterystyczne zwroty i słowa i wskaż cechy gwary środowiskowej.

Grupa IV – wyszukaj w Lalce wypowiedzi Węgiełka. Przypomnij środowisko, z którego pochodzi, wypisz charakterystyczne zwroty i słowa i wskaż cechy gwary środowiskowej.

Wytypowani przedstawiciele grup odczytują przykłady oraz prezentują wnioski z pracy. Następnie nauczyciel prosi, by uczniowie w tych samych grupach wypisali ok. 10 słów z *Lalki*, charakterystycznych dla rozpoznanej grupy społecznej (mogą być wypowiedzi innych bohaterów) i wykorzystali podczas tworzenia własnego tekstu na dowolny temat. Po prezentacji efektów pracy nauczyciel komentuje i udziela informacji zwrotnej.

Część podsumowująca

Uczniowie odpowiadają na pytanie – w jaki sposób język wypowiedzi może być pomocny w charakterystyce bohatera. Podają przykłady innych bohaterów *Lalki*, o których możemy coś powiedzieć na podstawie języka, którym operują.

Komentarz metodyczny

Podczas lekcji rozwijana jest umiejętność rozpoznawania języka postaci ze względu na ich przynależność do grupy społecznej i konstruowania wypowiedzi z wykorzystaniem wyszukanych zwrotów i słów. Zaproponowane formy pracy kształcą umiejętność komunikacji w grupie, wspólnego rozwiązywania problemu, które rozwijają kompetencje kluczowe i są przydatne na rynku pracy. Dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi należy dostosować materiały i narzędzia do warunków i możliwości ucznia, np. w tekstach stosować zakreslenia, wydłużyć czas pracy, zorganizować pomoc koleżeńską. W czasie oceny należy korzystać z oceniania kształtującego, wspierającego ucznia oraz samoocenę i ocenę koleżeńską, wzmacniać pochwałą nawet za niewielki wkład pracy, a także udzielać informacji zwrotnej o tym, co uczeń robi dobrze, a gdzie popełnił błędy lub co wykonał źle, w jaki sposób może uzupełnić braki lub poprawić błędy oraz poinformować o tym, jakimi metodami może doskonalić swoje umiejętności. Ucznia zdolnego można zaangażować w dodatkowe czynności, zaproponować opracowanie pomocy dydaktycznych lub pomoc słabszym

w wyszukiwaniu właściwych fragmentów w *Lalce*. W odniesieniu do uczniów z orzeczeniem o kształceniu specjalnym należy dostosować wymagania do zaleceń określonych przez poradnię psychologiczno-pedagogiczną.